

Мудрак Інна Василівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук*

ЩОДО НЕМОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ПОТЕРПІЛОГО НА ПРОЦЕСУАЛЬНУ КОМУНІКАЦІЮ В СИЛУ Ч. 9 СТ. 224 КПК

Проблематика забезпечення прав та законних інтересів потерпілого в кримінальному провадженні, окрім законодавчої регламентації чіткого переліку випадків обов'язкової участі представника потерпілого в кримінальному провадженні та необхідності визнання потерпілого належним суб'єктом права на безоплатну правничу допомогу за рахунок держави, передбачає дослідження та вирішення цілого ряду інших питань, пов'язаних з забезпеченням прав потерпілих, їх кримінально-процесуальної активності.

Так, відповідно до ч. 4 ст. 95 КПК України 2012 р. суд може обґрунтовувати свої висновки лише на показаннях, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання або отриманих у порядку, передбаченому ст. 225 КПК (під час допиту потерпілого, свідка слідчим суддею у визначених законом випадках). Суд не вправі обґрунтовувати судові рішення показаннями, наданими слідчому, прокурору, або посилатися на них. Разом з тим, відповідно до ч. 9 ст. 224 КПК України 2012 р. у кримінальних провадженнях щодо злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, а також щодо злочинів, вчинених із застосуванням насильства або погрозою його застосування, одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей в їхніх показаннях не може бути проведений за участю малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого разом з підозрюваним. Також згідно п. 14 ст. 352 КПК суд має право призначити одночасний допит двох чи більше вже допитаних учасників кримінального провадження (свідків, потерпілих, обвинувачених) для з'ясування причин

розбіжності в їхніх показаннях, який проводиться з урахуванням правил, встановлених ч. 9 ст. 224 КПК [1].

Тобто мова йде про те, щоб уникати прямих контактів, конфронтації та взаємодії між дитиною-жертвою або дитиною-свідком правопорушення і підозрюваним, обвинуваченим (очевидно в силу складної психологічної атмосфери такого допиту, можливого «неконтрольованого спілкування» між допитуваними – погроз, тиску тощо) у визначених законом провадженнях, що, в тому числі, вказує на неможливість реалізації права конфронтації в таких випадках.

Проте, вважаємо, така неможливість реалізації права потерпілого на процесуальну комунікацію в силу ч. 9 ст. 24 КПК дещо суперечить з положеннями ст. 56 в розрізі прав потерпілого як під час досудового розслідування, так і під час судового провадження. Зокрема, п. 6 ч. 1 ст. 56 КПК вказує на право потерпілого давати пояснення, показання або відмовитися їх давати; п. 3 ч. 3 ст. 56 КПК на право брати участь у безпосередній перевірці доказів. Адже ініціатива проведення одночасного допиту може належати не тільки підозрюваному, обвинуваченому, але й потерпілому – а ч. 9 ст. 224 КПК заперечує саму можливість реалізації неповнолітнім потерпілим такого права. Слід погодитися з думкою про те, що в даному разі «передбачена заборона виглядає небездоганно з правової точки зору, тим більше, що в багатьох випадках мова може йти про звинувачення підозрюваного у вчиненні тяжких злочинів» [2, с. 461].

Зауважимо, законодавець доречно закріпив у ч. 2 ст. 484 КПК положення, що відповідає принципу найкращих інтересів дитини. А саме: «Під час кримінального провадження щодо неповнолітнього, в тому числі під час провадження щодо застосування примусових заходів виховного характеру, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд та всі інші особи, що беруть у ньому участь, зобов'язані здійснювати процесуальні дії в порядку, що найменше

порушує звичайний уклад життя неповнолітнього та відповідає його віковим та психологічним особливостям, роз'яснювати суть процесуальних дій, рішень та їх значення, вислуховувати його аргументи при прийнятті процесуальних рішень та вживати всіх інших заходів, спрямованих на уникнення негативного впливу на неповнолітнього». Однак, на нашу думку, слід було б також вислуховувати аргументи неповнолітнього потерпілого при прийнятті процесуальних рішень, в тому числі рішення щодо можливості провести одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей в їхніх показаннях за участю малолітнього або неповнолітнього потерпілого разом з підозрюваним, обвинуваченим. А за його згодою – врегулювати можливість проведення такого допиту в кримінальному провадженні, обов'язково у присутності законного представника неповнолітнього потерпілого, педагога або психолога, а за необхідності – лікаря, у випадках, коли це необхідно, з використанням режиму відеоконференцзв'язку (як це й передбачено ст. 354 КПК).

З цією метою пропонуємо викласти ч. 9 ст. 224 КПК у такій редакції: «У кримінальних провадженнях щодо злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, а також щодо злочинів, вчинених із застосуванням насильства або погрозою його застосування, одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей в їхніх показаннях може бути проведений за участю малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого разом з підозрюваним за ініціативою малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого».

Підкреслимо, що у Методичних рекомендаціях для суддів щодо розгляду кримінальних проваджень стосовно неповнолітніх [3, с. 18] наголошується: заслуховування та врахування думки неповнолітнього, в тому числі неповнолітнього потерпілого, під час прийняття будь-яких рішень у

провадженні – запорука ефективної участі неповнолітнього у кримінальному провадженні.

Список використаної літератури

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар/ Відп. ред.: С.В. Ківалов, С.М. Міщенко, В.Ю. Захарченко. – Х.: Одіссей, 2013. – С.461.
3. Методичні рекомендації для суддів щодо розгляду кримінальних проваджень стосовно неповнолітніх (2-ге видання, зі змінами та доповненнями)/ за заг. ред. Щепоткіна В. В. – К., 2017. – С. 18.